

Verslag Behoefteonderzoek

Project Inzicht in Hulpmiddelen voor mensen met Doofblindheid **2020-2022**

Auteurs

Emma Klaassen & Ulrika Klomp
m.m.v. de gehele projectgroep

Datum

maart 2023

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
1.1 Aanleiding	4
2. Methoden	5
2.1 Onderzoeksopzet	5
2.2 Werving	5
2.3 Participanten	6
2.3.1 Participantengroep A: Mensen met beperking in horen én zien (doofblindheid)	6
2.3.2 Participantengroep B: Anderen (naasten en professionals)	7
2.4 Meetinstrumenten	8
2.4.1 Vragenlijst: Inventarisatie van hulpmiddelen	8
2.4.2 Vragenlijst: Ervaring met hulpmiddelen	9
2.4.3 Wensen voor hulpmiddelen	9
2.4.4 Informatie verkrijgen over hulpmiddelen	10
2.5 Analyse van de data	11
2.5.1 Inventarisatie van hulpmiddelen: inclusie- en exclusiecriteria	11
2.5.2 Ervaring met hulpmiddelen	12
2.5.3 Wensen voor hulpmiddelen	13
2.5.4 Informatie over hulpmiddelen	13
3. Resultaten	14
3.1 Inventarisatie van hulpmiddelen	14
3.2 Ervaring met hulpmiddelen	17
3.3 Wensen voor hulpmiddelen	19
3.4 Informatie over hulpmiddelen	22
4. Discussie	23
4.1 Gebruikte hulpmiddelen	23
4.2 Ervaringen met hulpmiddelen	24
4.3 Wensen voor hulpmiddelen	24
4.4 Informatie over hulpmiddelen	25
4.5 Limitaties van dit onderzoek	25
4.5.1 Representativiteit	25
4.5.2 Methode	25
4.5.3 Data-analyse	26
4.6 Implicaties en aanbevelingen.	26

5. Conclusie	28
---------------------	-----------

Bijlagen

Bijlage A Lijst van geïnccludeerde hulpmiddelen met nummer, naam hulpmiddel, categorie functioneel domein en categorie zintuigelijke functie	30
Bijlage B Lijst van geëxcludeerde hulpmiddelen met het gegeven oorspronkelijke antwoord en categorie functioneel domein (door onderzoekers ingedeeld)	32

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Binnen het samenwerkingsverband Deelkracht heeft van 2020 tot en met 2022 het project 'Inzicht in hulpmiddelen voor mensen met doofblindheid' plaatsgevonden. Onder *doofblindheid* verstaan we een beperking in horen én in zien. De termen 'doofblindheid' en 'beperking in horen én zien' worden in dit verslag door elkaar heen gebruikt, met dezelfde betekenis. Voor een volledige definitie van een beperking in horen én zien (doofblindheid) verwijzen we naar de [Nederlandse functionele definitie van doofblindheid](#) (Heppe et al., 2021). De aanleiding voor dit project was dat zowel mensen met een beperking in horen én zien (doofblindheid) als de professionals die met hen werken, aangaven niet op de hoogte te zijn van alle beschikbare hulpmiddelen voor mensen met doofblindheid en hier graag een overzicht van te willen hebben.¹ Ook gaven beide groepen aan dat niet duidelijk was welke hulpmiddelen goed bruikbaar zijn bij een beperking in horen én zien: Hulpmiddelen voor mensen met een enkelvoudige zintuigelijke beperking (horen óf zien) zijn niet altijd bruikbaar bij een dubbele zintuigelijke beperking (horen én zien). Het doel van het project was daarom om inzicht te krijgen in de beschikbaarheid en bruikbaarheid van hulpmiddelen voor mensen met doofblindheid in Nederland. De informatievoorziening over deze hulpmiddelen is ook onderzocht.

Om dit doel te behalen is onder andere het huidige behoefteonderzoek uitgevoerd, waar dit verslag zich op richt. In dit onderzoek stonden de volgende onderzoeksvragen centraal:

1. Welke hulpmiddelen worden door mensen met een beperking in horen én zien (doofblindheid) gebruikt?
2. Wat zijn de ervaringen van (1) mensen met doofblindheid, (2) professionals die met hen werken, en (3) familieleden van mensen met doofblindheid, met deze hulpmiddelen?
3. Welke wensen hebben de bovengenoemde groepen met betrekking tot hulpmiddelen?
4. Hoe verkrijgen de bovengenoemde groepen informatie over hulpmiddelen?
5. Hoe zouden de bovengenoemde groepen informatie over hulpmiddelen willen verkrijgen?

Voor meer informatie over het project 'Inzicht in Hulpmiddelen', zie het eindverslag op [deze pagina](#).

1 In 2017-2019 is naar aanleiding van het meerjarig deelsectorplan auditief/communicatief samen met professionals van de ZG-sector en met ervaringsdeskundigen gekeken wat relevante onderzoeksthema's voor de verschillende doelgroepen binnen de ZG zijn. Inzicht in beschikbare hulpmiddelen voor mensen met doofblindheid is hier als één van de thema's uitgekomen. [Klik hier](#) voor meer informatie over het meerjarig deelsectorplan.

2 Methoden

2.1 Onderzoeksopzet

Het onderzoek omvatte een digitale vragenlijst (in drie versies) die door twee onderzoekers en een ervaringsdeskundige zijn opgesteld, met behulp van de projectgroep. De vragen zijn geformuleerd naar aanleiding van de onderzoeksvragen. Er waren geen bruikbare bestaande vragenlijsten gevonden in de literatuur over hulpmiddelen.

Ten eerste is er een versie gemaakt die mensen met doofblindheid zelf konden invullen, over hun eigen hulpmiddeleengebruik. Ten tweede is er een versie gemaakt voor professionals die met mensen met doofblindheid werken, en ten derde een versie voor naasten van mensen met doofblindheid. De professionals en naasten vulden de vragenlijst in met één van hun cliënten of familieleden in gedachten. We hebben ervoor gekozen om ook familieleden en professionals te bevragen, omdat we graag wilden weten welke hulpmiddelen gebruikt worden door alle mensen met beperking in horen én zien, bijvoorbeeld ook jonge kinderen of mensen met doofblindheid en een bijkomende beperking, en niet alleen door mensen met doofblindheid die zelfstandig de vragenlijst konden invullen. Zie Sectie 2.4 voor meer informatie over de inhoud van de vragenlijsten.

Vervolgens zijn de vragenlijsten getest in een pilot. Deze vond plaats het najaar van 2021. De digitale vragenlijsten zijn uitgebreid getest op duidelijkheid en toegankelijkheid door de ervaringsdeskundige uit de projectgroep en enkele projectgroepleden. Er zijn geen wijzigingen aangebracht in de vragenlijst na het uitvoeren van de pilot, en mede daarom is ervoor gekozen om de pilot-data (met toestemming van de ervaringsdeskundige) te includeren in de resultaten van het onderzoek.

2.2 Werving

Er is een wervingsbericht opgesteld met informatie over het doel van het project, informatie over het opslaan van de gegevens, en de links naar de digitale vragenlijsten erin. Het wervingsbericht is verspreid via:

- Kwartaalblad blad "Raakvlak" (vanuit Oogvereniging subgroep OOR&OOG);
- Nieuwsbrief Oogvereniging subgroep OOR&OOG;
- Nieuwsbrief Deelkracht;
- Intranet (en soortgelijken) organisaties die deelnemen aan project;
- Website DB-connect;
- Intern bij wooncentrum De Gelderhorst;
- Sociale media, waaronder facebookgroepen waarin mensen met doofblindheid participeren en Linked-In;
- Het eigen netwerk van de projectgroepleden.

Om de vragenlijst te kunnen invullen moesten de participanten aanvinken dat zij toestemming gaven voor het verzamelen van hun gegevens. De vragenlijsten konden anoniem ingevuld worden, behalve als men aan het

eind van de vragenlijst vrijwillig persoonlijke gegevens achterliet om kans te maken op de cadeaubon en/of om mee te doen aan eventueel vervolgonderzoek en/of om een optioneel bedankje (een speldje) toegestuurd te krijgen.

Op 1 november 2021 is de werving gestart en op 31 januari 2022 werd de digitale vragenlijst gesloten.

2.3 Participanten

Aan dit onderzoek hebben 61 mensen meegedaan waarbij één persoon met een beperking in horen én zien de vragenlijst invulde tijdens de pilot (zie ook Sectie 2.1).

Vierentwintig mensen met een beperking in horen én zien (doofblindheid, afgekort DB) hebben de vragenlijst ingevuld.¹ Vijf mensen hebben de vragenlijst voor naasten van mensen met DB ingevuld. Tot slot hebben 32 professionals de vragenlijst ingevuld (zie Sectie 2.4 voor meer informatie over de verschillende versies). De mensen met DB worden in het vervolg van dit verslag aangeduid als *Participantengroep A* ($N = 24$), en de naasten en professionals worden als één groep geanalyseerd en aangeduid als *Participantengroep B* ($N = 37$). Wanneer de naasten en professionals toch apart worden behandeld wordt dit expliciet besproken. Professionals mocht de vragenlijst vaker invullen, met verschillende cliënten in hun achterhoofd. Het is niet herleidbaar hoe vaak dit is gebeurd, oftewel, hoeveel unieke participanten professional waren.

Hieronder staan de twee Participantengroepen beschreven.

2.3.1 Participantengroep A: Mensen met beperking in horen én zien (doofblindheid)

Participantengroep A bestond uit 24 mensen (13 mannen en 11 vrouwen). Zie Tabel 1 voor de leeftijdsverdeling. De meeste participanten uit groep A (63%) woont samen met partner en/of kinderen. Daarnaast woont 16,7% van de participanten alleen; 8,3% binnen een instelling of bij hun ouders, en de overige participanten hebben een andere woonsituatie.

Tabel 1. Aantal deelnemers van Participantengroep A in leeftijds categorieën (in percentages)

Leeftijdscategorie	Percentage ($N=24$)
21-30 jaar	4,2%
31-40 jaar	12,5%
41-50 jaar	25,0%
51-60 jaar	25,0%
61-70 jaar	20,8%
Ouder dan 70 jaar	12,5%

1 Er zijn aanwijzingen dat een enkele persoon met doofblindheid de vragenlijst tweemaal heeft ingevuld. Omdat we dit niet met zekerheid konden vaststellen, is besloten geen data te verwijderen. Het is echter mogelijk dat deze beschrijvende gegevens in werkelijkheid over 23 unieke personen gaan in plaats van 24.

Achtenvijftig procent (58%) van de participanten in deze groep identificeert zich als slechthorend + slechtziend. Daarnaast identificeert 16,7% zich als doof + slechtziend, 8,3% als slechthorend + blind, 8,3% als doof + blind en 8,3% identificeert zich anders. De participanten hebben ingevuld in welke levensfase hun visuele en auditieve beperkingen zijn begonnen, en aan de hand van hun antwoorden zijn de participanten door een onderzoeker ingedeeld in subgroepen, met behulp van de functionele definities van doofblindheid (Heppe et al., 2021). Er is vastgesteld dat (minstens) 12 mensen binnen de subgroep ‘verworven beperking in horen én zien’ vallen en 2 mensen binnen de subgroep ‘aangeboren beperking in horen én zien’. Tien participanten konden niet worden ingedeeld vanwege ontbrekende data.

2.3.2 Participantengroep B: Anderen (naasten en professionals)

Participantengroep B bestaat uit naasten en professionals. Deze groep omvat 37 mensen (3 mannen en 34 vrouwen). De professionele functies van de professionals lopen uiteen, maar 70% geeft aan begeleider te zijn.² Bij de naasten worden diverse relaties genoemd t.o.v. de naaste met DB, bijvoorbeeld broer/zus of ouder. Zie de middelste kolom in Tabel 2 voor het aantal participanten binnen de leeftijdscategorieën.

Deze groep is gevraagd om de vragenlijst te beantwoorden over hulpmiddelen die door hun naaste of cliënt met doofblindheid werden gebruikt. Er werd hen daarom ook gevraagd enkele achtergrondgegevens over hun naaste/cliënt in te vullen. Zie de meest rechter kolom in Tabel 2 voor het aantal naasten/cliënten binnen de leeftijdscategorieën, zoals over hen gerapporteerd door Participantengroep B.

Tabel 2. Leeftijden van Participantengroep B en van de naaste/cliënt waarover de vragenlijst is ingevuld

Leeftijdscategorie	Participantengroep B (N=37) Percentage	Naaste/cliënt (N=37) Percentage
0-10 jaar	0,0%	16,2%
11-20 jaar	0,0%	13,5%
21-30 jaar	13,5%	5,4%
31-40 jaar	24,3%	13,5%
41-50 jaar	27,0%	2,7%
51-60 jaar	21,6%	21,6%
61-70 jaar	10,8%	10,8%
Ouder dan 70 jaar	2,7%	16,2%

Van Participantengroep B gaf 40,5% aan (bijna) dagelijks contact te hebben met hun cliënt of naaste, 35,1% had wekelijks contact en 18,9% minder dan wekelijks contact (bijv. maandelijks of jaarlijks). Daarnaast benoemde 5,4% dat geen van de beschikbare antwoorden van toepassing waren (ze kozen voor de optie “anders”).

2 Zoals beschreven in voetnoot 2, is het mogelijk dat participanten de vragenlijst meerdere keren hebben ingevuld voor verschillende cliënten. Het is dus mogelijk dat deze participantengroep uit minder dan 37 unieke participanten bestaat.

56,8% van de naasten/cliënten woont binnen een instelling, 21,6% bij hun ouders, 13,5% zelfstandig zonder begeleiding en 8,1% zelfstandig met begeleiding.

2.4 Meetinstrumenten

De onderzoeksvragen van het huidige onderzoek zijn onderzocht aan de hand van een digitale vragenlijst. Antwoorden zijn verzameld in het programma MWM2. De vragenlijst bestond uit drie versies: één voor Participantengroep A (mensen met doofblindheid (DB)) (versie 1), en twee versies voor Participantengroep B, waarvan één versie voor professionals werkzaam met doofblinde cliënten (versie 2) en één voor naasten van iemand met DB (versie 3). Versie 2 en 3 waren bedoeld om in te vullen wanneer mensen met DB de vragen (nog) niet zelf konden beantwoorden, bijvoorbeeld omdat ze een andere beperking (dan doofblindheid) hebben of omdat ze te jong zijn om dit zelf te doen. Als een persoon met beperking in horen én zien de vragen wel zelf kon beantwoorden, maar niet de vragenlijst online kon invullen, was het de bedoeling dat iemand samen met hen versie 1 invulde. De vragenlijsten zijn op te vragen bij de auteurs van dit verslag en de deelprogrammameider Eline Heppe.³

Alle versies begonnen met één vraag waarin de participanten toestemming gaven voor deelname aan het onderzoek, gevolgd door zes vragen over de persoonlijke kenmerken van de participanten. In versie 1 werd gevraagd naar leeftijd, geslacht, woonsituatie, leeftijd waarop de beperkingen in horen en zien zijn ontstaan en hoe participanten hun beperkingen omschrijven. In versie 2 werden functie, leeftijd en geslacht van de participant uitgevraagd, alsmede leeftijd en woonsituatie van de cliënt en frequentie van het contact tussen participant en cliënt. In versie 3 van de vragenlijst werd gevraagd naar leeftijd en geslacht van de participant, leeftijd en woonsituatie van de naaste met DB, de relatie tussen participant en de doofblinde naaste en de frequentie van hun contact. De rest van de vragenlijst betrof vragen over het gebruik van, de ervaring met en de wensen voor hulpmiddelen en het verkrijgen van informatie over hulpmiddelen.

Versie 2 en 3 verschillen inhoudelijk weinig, behalve bij enkele vragen waar de antwoordopties licht verschilden (zie bijvoorbeeld Tabel 4 in Sectie 2.4.3). De verschillen zitten verder met name in aanspreekvorm en bewoording die we anders achtten voor deze groepen. Zo werd bijvoorbeeld in de vragenlijst voor de professionals de term 'client' gebruikt waarbij in de vragenlijst voor naasten werd gesproken over 'familielid'.

2.4.1 Vragenlijst: Inventarisatie van hulpmiddelen

Het gebruik van hulpmiddelen is onderzocht aan de hand van twee meerkeuzevragen en vier open vragen. In de vragenlijst werd gevraagd naar hulpmiddelen per functionele categorie, waarbij ook een definitie van deze categorie werd gegeven (zie Tabel 3). Deze categorieën en hun definitie zijn gebaseerd op domeinen uit de *International Classification of Functioning, Disability and Health* (WHO, 2010).⁴ Per categorie is gevraagd of men hulpmiddelen uit deze categorie gebruikt of gebruikt heeft. De participanten konden per categorie maximaal vijf hulpmiddelen noemen. Deze genoemde hulpmiddelen werden vervolgens gebruikt in de vragen over de ervaring van

³ De contactgegevens zijn beschikbaar op de website van Deelkracht.

⁴ <https://www.whofic.nl/familie-van-internationale-classificaties/referentie-classificaties/icf>

de participanten met deze hulpmiddelen (zie volgende sectie). De volgorde van categorieën in Tabel 3 is tevens de volgorde zoals gehanteerd in de vragenlijsten – er is dus als eerste naar hulpmiddelen voor communicatie gevraagd, en als laatste naar overige hulpmiddelen.

Tabel 3. Functionele categorisatie van hulpmiddelen

Functionele categorisatie	Omschrijving	Voorbeeld
1 Communicatie	Het uitwisselen (krijgen en produceren) van informatie/ berichten in gesproken taal, gebarentaal, geschreven taal, braille en met symbolen.	Gehoorapparaat
2 Mobiliteit	Het jezelf verplaatsen van de ene plek naar de andere (bijvoorbeeld lopend of met een vervoersmiddel), het vasthouden en gebruiken van objecten.	Taststok
3 Dagelijkse taken	Dagelijkse verzorging (bijvoorbeeld tanden poetsen) en het huishouden (bijvoorbeeld koken).	Vloeistofindicator
4 Overig	Andere hulpmiddelen die niet voor communicatie en verkrijgen van informatie, mobiliteit of dagelijkse taken zijn.	

2.4.2 Vragenlijst: Ervaring met hulpmiddelen

In versie 1 is de ervaring met hulpmiddelen uitgevraagd aan de hand van één meerkeuzevraag over de tevredenheid per genoemd hulpmiddel. Participanten konden hierin aangeven of zij ontevreden, neutraal, tevreden of heel tevreden waren met het gebruikte hulpmiddel. Participantengroep B is niet gevraagd om een tevredenheidsscore, omdat zij de hulpmiddelen (meestal) zelf niet gebruikten. Ten tweede werd in alle versies één open vraag over een prettige ervaring en één open vraag over een onprettige ervaring per genoemd hulpmiddel gesteld.

2.4.3 Wensen voor hulpmiddelen

De wensen voor hulpmiddelen zijn onderzocht aan de hand van één open vraag en één meerkeuzevraag per functionele categorie, in totaal acht vragen. De open vraag betrof welk hulpmiddel gewenst was om te hebben voor de persoon met DB, en de meerkeuzevraag vroeg naar redenen waarom dit hulpmiddel (nog) niet in bezit was. In Tabel 4 zijn de antwoordopties van de meerkeuzevraag weergegeven. Men kon desgewenst meerdere antwoorden aankruisen. Versie 2 en 3 bevatten één open vraag en één meerkeuzevraag extra per functionele categorie die ging over hulpmiddelen die zij voor zichzelf wensten in het werken

of het contact met deze specifieke persoon met doofblindheid. De wensen die Participantengroep B heeft geformuleerd bij deze laatste vraag zijn na eerste exploratie niet verder geanalyseerd, omdat het onderscheid tussen beide vragen te onduidelijk is gebleken, en de antwoorden op de laatste vraag niet goed te interpreteren zijn.

Tabel 4. Antwoordopties op de meerkeuzevraag 'wat is de reden dat je/ de cliënt/je naaste dit hulpmiddel nu niet hebt/heeft?'

Antwoordopties	Versie 1	Versie 2	Versie 3
Het bestaat (nog) niet	x	x	x
Het bestaat wel, maar zou op maat gemaakt moeten worden	x	x	x
De verzekering vergoedt het niet	x	x	x
Het is te duur om zelf te kopen	x	x	x
Ik weet niet waar ik het kan vinden	x	x	x
Ik wil het graag eerst uitproberen	x	nvt	nvt
De cliënt/mijn familielid wil het graag eerst uitproberen	nvt	x	x
Ik wil er graag eerst meer informatie over	x	nvt	x
Ik wil er graag eerst meer informatie over kunnen geven	nvt	x	nvt
Ik wil het graag eerst uitproberen voor ik het aan hem/haar geef	nvt	nvt	x
Ik wil een hulpmiddel eerst zelf zien voor ik het aanraad	nvt	x	nvt
Betrokken organisaties (school, werk, dagbesteding, begeleiding etc.) willen het niet oppakken	nvt	nvt	x
De familieleden willen het niet gebruiken	nvt	x	nvt
Anders, namelijk ...	x	x	x

2.4.4 Informatie verkrijgen over hulpmiddelen

Het verkrijgen van informatie over hulpmiddelen is onderzocht aan de hand van drie meerkeuzevragen over hoe participanten momenteel aan hun informatie over hulpmiddelen komen en hoe zij graag geïnformeerd zouden willen worden over (nieuwe) hulpmiddelen. Ook is er, wegens een ander onderdeel van het project 'Inzicht in hulpmiddelen voor mensen met doofblindheid', data verzameld over de [Hulpmiddelenwijzer van Vilans](#). Dit betrof zes meerkeuzevragen over het gebruikersgemak en de toegankelijkheid van de website (alleen in Versie 1). De resultaten van deze vragen zullen niet in dit verslag behandeld worden omdat ze niet aansluiten op de onderzoeksvragen en een ander doel dienden. Er is meer over de samenwerking met de Hulpmiddelenwijzer te lezen in het eindverslag.⁵

⁵ Zie <https://www.deelkracht.nl/projecten/inzicht-in-hulpmiddelen/>

2.5 Analyse van de data

Alle data-analyses zijn uitgevoerd in het computerprogramma Microsoft Excel.

2.5.1 Inventarisatie van hulpmiddelen: inclusie- en exclusiecriteria

Binnen het project is een werkdefinitie van hulpmiddelen opgesteld:

Hulpmiddelen zijn producten die zijn in te zetten om het een persoon met beperking in horen én zien mogelijk te maken een bepaalde taak uit te voeren, of om een bepaalde taak te verlichten. Op basis hiervan zijn de volgende inclusiecriteria ingesteld: (1) het antwoord van de deelnemer betrof een product (incl. software/apps), (2) dat gebruikt werd door mensen met doofblindheid om een bepaalde taak makkelijker of mogelijk te maken. Voor de hand liggende voorbeelden die aan deze criteria voldoen zijn de taststok en het gehoorapparaat. Daarnaast zijn (3) expliciet genoemde aanpassingen in producten of de (huiselijke) omgeving ook geïnccludeerd als hulpmiddel. Er is hiervoor gekozen omdat hulpmiddelen soms een aanpassing vereisen en omdat deze aanpassing een actieve verandering is om een taak makkelijker of mogelijk te maken, ten gevolge van de auditieve en/of visuele beperking. Voorbeeld hiervan is het gebruik van contrasterende kleuren in een woning. Daarnaast is een vierde inclusie criterium gehanteerd: (4) algemene hulpmiddelen die worden ingezet om een visuele/auditieve beperking te compenseren. Voorbeelden hiervan zijn gebruikersvoorwerpen zoals een tablet, smartphone en computer. Bij het inventariseren van de hulpmiddelen is een onderscheid gemaakt tussen technologische en niet-technologische hulpmiddelen waarbij de eerste categorie is gedefinieerd als 'een product met een stekker of batterij'.

Antwoorden over hulpmiddelen zijn geëxcludeerd wanneer (1) het product op eenzelfde manier gebruikt wordt door doofblinde mensen als door mensen zonder deze beperking, en (2) het een dienst of taal/communicatiesysteem betrof. Zo zijn dienstverleningen (bv. hulphond, thuishulp, gebarentolk) en antwoorden die een vorm van taal noemden (bv. geschreven taal, (tactiele) gebarentaal) geëxcludeerd omdat dit geen producten zijn. Bovendien zijn algemene gebruiksvoorwerpen zoals een elektrische tandenborstel, winkelwagen en senseo-koffieapparaat geëxcludeerd op basis van het tweede criterium. Het laatste exclusie criterium betrof hulpmiddelen die gericht zijn op andere (lichamelijke) beperkingen, bijvoorbeeld een rolstoel of tillift. Hoewel deze hulpmiddelen ook gebruikt worden door doofblinde mensen, zijn ze niet gericht op het compenseren van de dubbele zintuigelijke beperking.

In de analyse zijn de antwoorden die hetzelfde hulpmiddel aanduiden geclusterd en samengevoegd tot een algemene benaming van het hulpmiddel. Zo zijn bijvoorbeeld de responses 'blindenstok', 'herkenningsstok', 'stok met rolpunt' herbenoemd tot 'taststok'.

Vervolgens zijn de responses in de vier functionele categorieën ingedeeld, overgenomen uit *International Classification of Functioning, Disability and Health*⁶, zie Tabel 3. Alle antwoorden bij 'overige hulpmiddelen' bleken hulpmiddelen van algemene aard te zijn en daarom geëxcludeerd van verdere analyse. De categorie 'Overig' is daarmee komen te vervallen. Daarnaast hebben de onderzoekers een indeling van hulpmiddelen gemaakt op basis

6 <https://www.whoic.nl/familie-van-internationale-classificaties/referentie-classificaties/icf>

van zintuiglijke categorisatie. Deze categorisatie is bepaald door te kijken voor welke beperking het hulpmiddel wordt ingezet. Hierbij worden acht categorieën onderscheiden (zie Tabel 5).

Tabel 5. Zintuiglijke categorisatie van hulpmiddelen

Zintuiglijke categorisatie	Toelichting	Voorbeeld
1 Horen vergroten (HV)	HM dat het gehoor vergroot/versterkt	Gehoorapparaat
2 Horen compenseren (HC)	HM dat het gehoor compenseert	Flitsontvanger
3 Zicht vergroten (ZV)	HM dat het zicht vergroot/versterkt	Beeldschermloep
4 Zicht compenseren (ZC)	HM dat het zicht compenseert	Brailleleesregel
5 Dubbel zintuigen compenseren (DC)	HM dat de dubbele beperking compenseert, gebruik maakt van tast	Verwijzer
6 Niet-zintuiglijke beperking compenseren (LC)	HM dat (ook) een niet-zintuiglijke beperking compenseert	Aangepaste tafel
7 Meerdere zintuiglijke beperkingen compenseren (MF)	HM dat multifunctioneel inzetbaar is en daardoor soms voor compensatie van horen, soms voor compensatie van zien wordt gebruikt	Smartphone
8 Onzeker (O)	Functionaliteit van het HM is onduidelijk	Kettingbel

Het toewijzen van een zintuiglijke categorie aan elk hulpmiddel is gedaan naar eigen inzicht van de twee onderzoekers. Wanneer niet duidelijk was voor hen welke functie een genoemd hulpmiddel had, is deze in de categorie 'onzeker' gezet.

Tenslotte zijn beschrijvende statistieken van de hulpmiddelen voor de twee Participantengroepen gemaakt.

2.5.2 Ervaring met hulpmiddelen

De tevredenheidsscore voor de groep mensen met doofblindheid is geanalyseerd voor alle hulpmiddelen samen en per functionele en zintuiglijke categorie. Daarnaast zijn de prettige en onprettige ervaringen van alle participanten geanalyseerd zowel voor alle hulpmiddelen samen, als per functionele categorie; en voor de twee Participantengroepen.

De antwoorden op de open vragen over de prettige en onprettige ervaringen met hulpmiddelen zijn onderverdeeld door de twee onderzoekers in zeven categorieën op basis van de gegeven antwoorden (*open coding*). In Tabel 6 staat een overzicht van deze categorieën en voorbeelden van antwoorden die tot de categorie behoren.

Tabel 6 Indeling categorieën van prettige en onprettige gebruikerservaring

Categorie	Prettig: voorbeeld antwoorden	Onprettig: voorbeeld antwoorden
Niks prettig/ onprettig	Niks prettig; niets; niks, geen	Niks onprettig; niets; niks, geen
Functionaliteit/ (on)bruikbaarheid	Doet het goed; werkt goed; makkelijk in gebruik; handzaam; simpel; grote knoppen	Snel kapot; te klein; kan niet alles wat ik zou willen; batterij snel leeg
Aanschaf & kosten	Goedkoop; makkelijk verkrijgbaar	Beperkte beschikbaarheid; te duur; wordt niet vergoed
Lichamelijk (on)gemak	Ontspanning; voel mij veiliger; minder vermoeiend	Vermoeiend; veel prikkels; wordt warm in het oor; inspannend
Zelfstandigheid/ onzelfstandigheid	Regie; minder afhankelijkheid; kan het nu zelf; vrijheid	Moet hulp vragen; afhankelijk van begeleider;
In contact met anderen	Betere communicatie, zichtbaarheid beperking (rekening houden), contact	Anders behandeld; zichtbaarheid beperking (schaamte); niet in groep kunnen communiceren
Anders	Alle antwoorden die niet in bovenstaande categorieën passen.	Alle antwoorden die niet in bovenstaande categorieën passen.

Met betrekking tot het includeren en excluseren van antwoorden zijn de volgende keuzes gemaakt: (1) wanneer een participant bij zowel de prettige als onprettige ervaring het antwoord 'nvt' heeft gegeven, zijn deze antwoorden niet gescoord en uitgesloten van analyse; (2) Wanneer bij de prettige ervaring wel een antwoord is ingevuld en bij de onprettige ervaring 'nvt' is geantwoord, dan is dit antwoord (bij onprettig) wel meegenomen en gecategoriseerd als 'niks onprettig'. Andere antwoorden die geen gebruikerservaring beschrijven, zijn uitgesloten van analyse. Gezien het feit dat veel hulpmiddelen gericht zijn op een enkele zintuiglijke beperking en niet op een beperking in horen én zien, en het onderzoeksproject zich specifiek richt op hulpmiddelen die geschikt zijn voor mensen met een dubbele zintuiglijke beperking, is er bij de onprettige factoren geturfd hoe vaak werd verwezen naar het niet passen bij een dubbele zintuiglijke beperking.

2.5.3 Wensen voor hulpmiddelen

De data over de wensen voor hulpmiddelen is door één onderzoeker naar eigen inzicht gecodeerd in functionele en zintuiglijke categorieën (zie Tabel 3 en Tabel 5). Bovendien is in de codering onderscheid gemaakt tussen wensen voor technologische en niet-technologische hulpmiddelen.

2.5.4 Informatie over hulpmiddelen

Per Participantengroep is gekeken hoe zij momenteel informatie verkrijgt over hulpmiddelen en hoe zij graag geïnformeerd wil worden over hulpmiddelen in de toekomst. Hiervan zijn beschrijvende statistieken gemaakt. De data over de Hulpmiddelenwijzer Vilans is, zoals eerder genoemd, niet meegenomen in dit onderzoeksverslag.

3 Resultaten

Van Participantengroep A, bestaande uit doofblinde mensen, heeft iedereen aangegeven gebruik te maken van hulpmiddelen. Van Participantengroep B, bestaande uit professionals en naasten, hebben 5 mensen aangegeven dat hun familielid/cliënt geen hulpmiddelen gebruikt. De aangegeven redenen waarom er geen hulpmiddelen gebruikt worden zijn bijvoorbeeld dat de persoon geen hulpmiddel nodig heeft of dat men niet weet waar de informatie over hulpmiddelen gevonden kan worden.

3.1 Inventarisatie van hulpmiddelen

In totaal zijn er 357 hulpmiddelen ingevuld, die samen verwijzen naar 76 unieke (geïnccludeerde) hulpmiddelen (zie Bijlage A). In Tabel 7 is het aantal hulpmiddelen per functionele categorie te zien en hoe vaak deze zijn genoemd, zowel in totaal als per Participantengroep. Communicatiehulpmiddelen zijn het vaakst genoemd, zowel in absolute aantallen als het aantal verschillende hulpmiddelen waarbij Participantengroep A 28 unieke hulpmiddelen voor communicatie noemden en Participantengroep B 22 hulpmiddelen.

Tabel 7 Aantal hulpmiddelen per functionele categorie en per Participantengroep

Functionele categorie	Totaal		Participantengroep A (N = 24)		Participantengroep B (N = 37)	
	Aantal HM	Aantal keer genoemd	Aantal HM	Aantal keer genoemd	Aantal HM	Aantal keer genoemd
Communicatie	36	184	28	99	22	85
Mobiliteit	10	65	9	37	6	28
Dagelijkse taken	30	67	14	29	22	38
Totaal aantal HM	76	316	51	165	50	151

In Tabel 8 staat het aantal hulpmiddelen en het aantal keer dat een hulpmiddel genoemd is, uitgesplitst per zintuiglijke categorie. Het valt op dat de meerderheid (41 items) van alle hulpmiddelen gericht is op het compenseren of vergroten van het zicht. Daarentegen is slechts een klein deel gericht op het compenseren of vergroten van het gehoor. De diversiteit aan visuele hulpmiddelen die genoemd zijn, is een stuk groter dan die van auditieve hulpmiddelen. Er zijn slechts acht hulpmiddelen zijn genoemd die het gehoor vergroten, maar deze zijn wel regelmatig genoemd. Ook opvallend is het feit dat er door Participantengroep B enkele hulpmiddelen zijn genoemd binnen de categorie 'niet-zintuiglijke beperking compenseren', en door Participantengroep A geen. Tenslotte zijn er ook hulpmiddelen genoemd die voor meerdere beperkingen kunnen compenseren.

Tabel 8. Aantal hulpmiddelen per zintuigelijke categorie

Zintuigelijke categorie	Totaal		Participantengroep A (N = 24)		Participantengroep B (N = 37)	
	Aantal HM	Aantal keer genoemd	Aantal HM	Aantal keer genoemd	Aantal HM	Aantal keer genoemd
Horen vergroten (HV)	8	52	7	31	4	21
Horen compenseren (HC)	5	7	2	2	3	5
Zicht vergroten (ZV)	19	72	16	40	10	32
Zicht compenseren (ZC)	22	90	15	46	15	44
Dubbel compenseren (DC)	7	18	2	3	7	15
Niet-zintuigelijke beperking compenseren (LC)	4	10	0	0	4	10
Meerdere beperkingen compenseren (MF)	7	62	7	41	5	21
Onzeker (O)	4	5	2	2	2	3
Totaal aantal HM	76	316	51	165	50	151

In Tabel 9 staat de top 10 van hulpmiddelen die het meest genoemd zijn, in totaal en per Participantengroep. De taststok en het gehoorapparaat zijn verreweg het vaakst genoemd, in beide groepen. De smartphone, tablet, trilontvanger, beeldschermloep en aangepaste inrichting zijn allemaal minstens 10 keer genoemd, en door beide groepen. Verwijzers en picto's worden echter alleen door Participantengroep B genoemd. Bijna driekwart van deze top 10 (70%) bestaat uit communicatiehulpmiddelen.

Tabel 9. Top 10 meest genoemde hulpmiddelen

Hulpmiddel	Funct. cat.	Zint. cat.	Genoemd totaal	Genoemd Groep A	Genoemd Groep B
1 Taststok	Mobiliteit	ZC	43	23	20
2 Gehoorapparaat	Communicatie	HV	29	13	16
3 Smartphone	Communicatie	MF	18	13	5
4 Tablet	Communicatie	MF	12	7	5
5-6 Trilontvanger	Communicatie	MF	11	6	5
Beeldschermloep	Communicatie	ZV	11	7	4
7 Aangepaste inrichting	Dagelijks	ZV	10	7	3
Verwijzer	Communicatie	DC	9	0	9
8-10 Trilwekker	Dagelijks	MF	9	4	5
Picto's	Communicatie	ZV	9	0	9

Van de totaal 76 hulpmiddelen, zijn er 26 hulpmiddelen die *alleen* Participatengroep A is genoemd en dus nooit door groep B. 16 daarvan zijn hulpmiddelen waarbij het zicht wordt vergroot of gecompenseerd. 14 van de 26 hulpmiddelen zijn communicatiehulpmiddelen en bijna alle hulpmiddelen zijn van technische aard (met stekker of batterij). Als we kijken naar de hulpmiddelen die alleen genoemd zijn door Participatengroep B, zien we een ander beeld. Er zijn 25 hulpmiddelen die alleen door deze groep is genoemd, waarvan de meerderheid (16 items) bedoeld is voor dagelijkse taken. Daarnaast worden er nauwelijks hulpmiddelen van technische aard genoemd door groep B. In Tabel 10 wordt beschreven welke hulpmiddelen exclusief door één van de groepen genoemd worden.

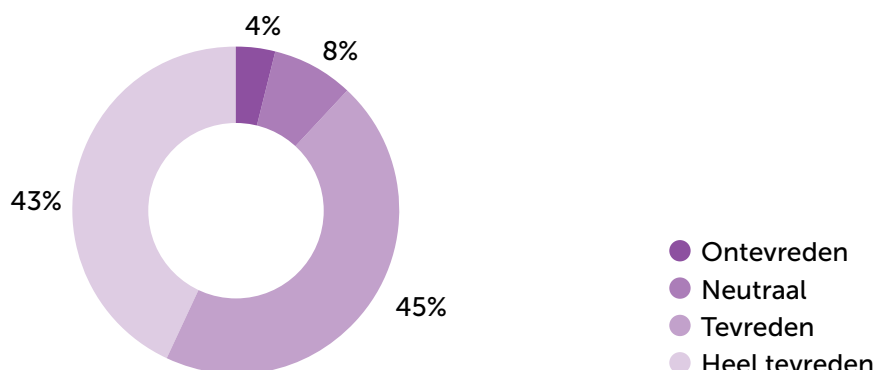
Tabel 10. Hulpmiddelen die alleen genoemd zijn door één Participatengroep

HM alléén genoemd door Participatengroep A	HM alléén genoemd door Participatengroep B
aangepast beeldscherm (groot)	aangepast bed
applicatie - communicatie via chat	aangepast bestek
applicatie - donkere modus	aangepaste afstandsbediening
applicatie - gebruik huishoudelijke apparaten	aangepaste beker
applicatie - gesproken naar geschreven taal	aangepaste kookplaat
applicatie - screenreader	aangepaste snijplank
applicatie - vergrotingssoftware	aangepaste stoel
applicatie - zicht in donker verbeteren	aangepaste tafel
braille horloge	aangepaste vaste telefoon
compilot	applicatie - gebaren oefenen
computer	bordrand
daisylezer	braille lettertang
hardlooptint	communicator
leuning	dagschema
noise cancelling oortjes	duofiets
pennytalk - digitale labels	flitsontvanger
pet	gekleurd plakband
ringleiding	kettingbel
rogerpen	kookplaatmat
slimme deurbel	picto's
tandemfiets	reliëfpapier
verduisteringsscherm	reliëftape
verrekijker	trilknop
vo-box	verwijzer
wifi schakelaar	voelkalender
zonneklep	

3.2 Ervaring met hulpmiddelen

Wanneer gekeken wordt naar gebruikerservaringen, blijkt dat Participantengroep A erg tevreden is over de hulpmiddelen die zij noemen. In Figuur 1 is hun tevredenheid over hulpmiddelen in het algemeen te zien. 88% van de participanten geeft aan (heel) tevreden te zijn. Hoewel 4% van de reacties uit 'ontevreden' bestaat, heeft niemand aangegeven 'heel ontevreden' te zijn over een hulpmiddel.

Figuur 1. Tevredenheid over hulpmiddelen in het algemeen

Respectievelijk 89%, 89% en 83% van Participantengroep A is (heel) tevreden over hulpmiddelen gericht op communicatie, mobiliteit en dagelijkse taken. De tevredenheid is ook bekeken per zintuigelijke categorie (Tabel 11). Voor alle categorieën geldt dat men over het algemeen tevreden is over de hulpmiddelen.

Tabel 11. Tevredenheid per zintuigelijke categorie hulpmiddel (in percentages, afgerond op één decimaal)¹

Antwoord	HV (N = 31)	ZV (N = 40)	HC (N = 2)	ZC (N = 46)	DC (N = 3)	MF (N = 41)	Onzeker (N = 2)
Ontevreden	9,7%	0,0%	0,0%	4,3%	0,0%	2,4%	0,0%
Neutraal	9,7%	5,0%	0,0%	10,9%	0,0%	9,8%	0,0%
(Heel) Tevreden	80,6%	95%	100%	84,8%	100%	87,8%	100%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

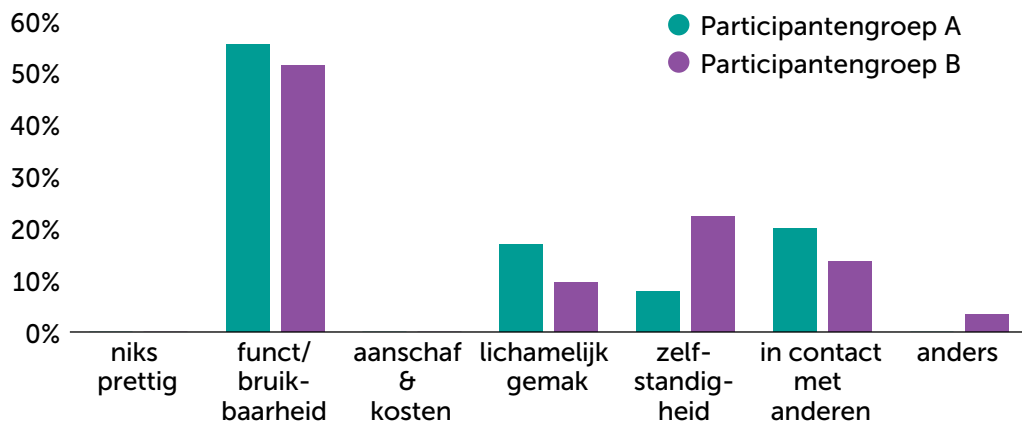
Daarnaast is gekeken naar de prettige en onprettige factoren binnen de gebruikerservaringen van de Participantengroepen, zie Figuur 2 en 3. De functionaliteit/buikbaarheid kwam in beide groepen het vaakst naar voren, zowel als prettige en onprettige factor. Voorbeelden van prettige ervaringen in deze categorie zijn: "Duidelijk scherm met duidelijke letters" (over een beeldschermloep), "prettig geluid en goede verstaanbaarheid spraak" (over een gehoorapparaat), en "goede hulp,

¹ Ter herhaling: HV = horen vergroten, ZV = zien vergroten, HC = horen compenseren, ZC = zien compenseren, DC = dubbel compenseren, MF = meerdere beperkingen compenseren. Aangezien mensen met DB geen hulpmiddelen hebben genoemd die (ook) lichamelijke beperkingen compenseren (zie Tabel 8) staat de categorie LC hier niet tussen.

zowel thuis als onderweg” (over een smartphone). Voorbeelden van onprettige ervaringen rondom functionaliteit/buikbaarheid zijn: “niet alles te vergroten zoals emoticons” (over een tablet), “nog best groot en zwaar voor in je tas” (over een beeldschermloep), en “onbetrouwbaar” (over een vloeistofindicator). Het blijkt dat 8 van de 316 reacties (2,5%) een opmerking bevatten over verminderde bruikbaarheid van het hulpmiddel doordat het geen rekening houdt met beperking in horen én zien.

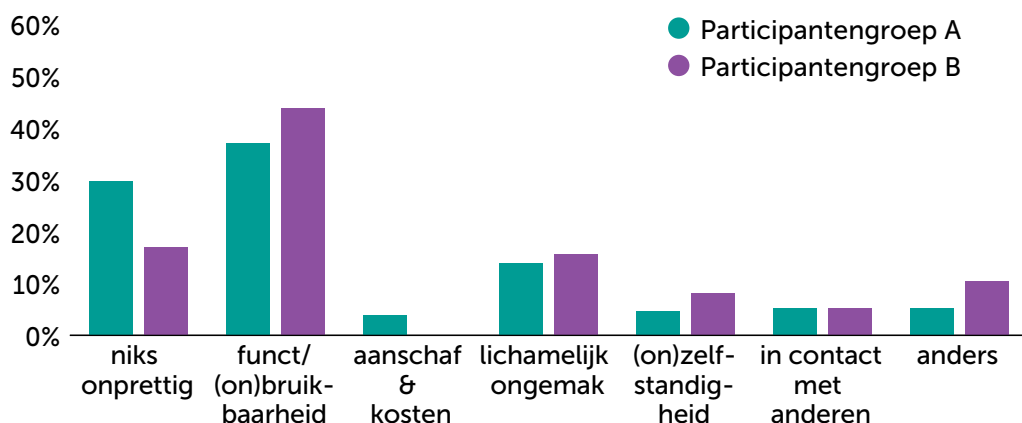
Bij de prettige factoren gaat de helft van de positieve reacties over de functionaliteit en bruikbaarheid. Verder valt op dat positieve reacties over aanschaf of kosten nooit zijn genoemd. Het contact met anderen en het lichamenlijk gemak zijn voor Participantengroep A andere genoemde factoren in een prettige gebruikerservaring. Voor Participantengroep B geldt dat zelfstandigheid vaak werd genoemd als prettige factor.

Figuur 2. Prettige factoren in percentages voor beide Participantengroepen

Kijkend naar de onprettige factoren is te zien dat ongeveer 40% van de reacties over de ‘functionaliteit/(on)bruikbaarheid’ gaat. Daarnaast valt op dat Participantengroep A in 30% van de gevallen niks onprettig lijken te vinden. 14% van de antwoorden van deze groep gaat over lichamenlijk ongemak als onprettig ervaring met een hulpmiddel. Binnen de groep B wordt dit lichamenlijk ongemak als onprettige factor in 16% genoemd. Alle andere factoren zijn in minder dan 10% van de reacties teruggekomen.

Figuur 3. Onprettige factoren in percentages voor beide Participantengroepen

3.3 Wensen voor hulpmiddelen

In Tabel 12 en Tabel 13 staan de wensen die Participantengroep A aangaf met betrekking tot nieuwe hulpmiddelen, uitgesplitst per functionele en zintuigelijke categorie. Groep B is tevens gevraagd na te denken over hulpmiddelen voor hun naaste/cliënt maar óók over hulpmiddelen die zij zelf missen in het contact met de persoon met doofblindheid.

Voor de hulpmiddelen die Participantengroep A wenst, in totaal 33 unieke hulpmiddelen, geldt dat dit grotendeels communicatiehulpmiddelen zijn en hulpmiddelen die het zicht compenseren of vergroten. Voor de Participantengroep B geldt dat de helft van de gewenste hulpmiddelen zou worden ingezet bij communicatie en een groot deel het zicht compenseert. Waar groep B meerdere wensen heeft geuit voor een hulpmiddel om een niet-zintuigelijke beperking te compenseren, heeft groep A dit nooit genoemd.

Tabel 12. Aantal wensen per functionele categorie (percentages afgerond op één decimaal)

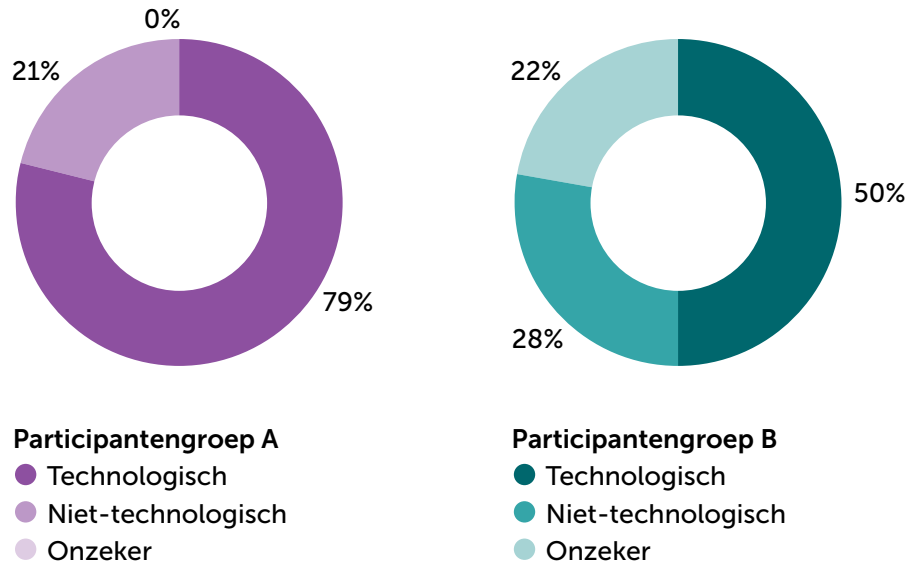
Functionele categorie	Participantengroep A (N wensen = 33) Percentage	Participantengroep B (N wensen = 32) Percentage
Communicatie	42,4%	50,0%
Mobiliteit	30,3%	37,5%
Dagelijkse taken	27,3%	12,5%

Tabel 13. Aantal wensen per zintuigelijke categorie (percentages zijn afgerond op één decimaal)

Zintuigelijke categorie	Participantengroep A (N=33) Percentage	Participantengroep B (N=32) Percentage
Horen vergroten (HV)	15,2%	6,3%
Horen compenseren (HC)	0,0%	3,1%
Zicht vergroten (ZV)	27,3%	3,1%
Zicht compenseren (ZC)	45,5%	37,5%
Dubbel compenseren (DC)	3,0%	0,0%
Niet-zintuigelijke beperking compenseren (LC)	0,0%	21,9%
Meerdere beperkingen compenseren (MF)	3,0%	6,3%
Onzeker (O)	6,1%	21,9%

Daarnaast is voor de gewenste hulpmiddelen gekeken of ze technologisch van aard zijn of niet. In Figuur 4 is hierin onderscheid gemaakt tussen de wensen van beide Participantengroepen. Het blijkt dat de helft (Participantengroep B) of meer (Participantengroep A) van de antwoorden technologische hulpmiddelen betreft.

Figuur 4. Gewenste hulpmiddelen voor Participantengroep A en B

Tenslotte is gekeken naar de redenen waarom participanten de gewenste hulpmiddelen nu niet hebben. In Tabel 14, 15 en 16 is per groep de vijf meest genoemde redenen weergegeven. Hierbij is Participantengroep B opgedeeld in professionals en naasten omdat de antwoordopties voor deze vraag verschilden.

Tabel 14. Vijf meest genoemde redenen waarom Participantengroep A het gewenste hulpmiddel niet heeft

Antwoordopties	Participantengroep A (N antwoorden = 46) Percentage
Het bestaat (nog) niet	32,6%
Ik wil er graag eerst meer informatie over	17,4%
Ik weet niet waar ik het kan vinden	15,2%
Ik wil het graag eerst uitproberen	13,0%
Het bestaat wel, maar zou op maat gemaakt moeten worden	10,9%

Tabel 15. Vijf meest genoemde redenen waarom professionals het gewenste hulpmiddel niet hebben

Antwoordopties	Professionals (N antwoorden = 31) Percentage
Het bestaat (nog) niet	22,6%
Ik wil een hulpmiddel eerst zelf zien voor ik het aanraad	16,1%
Ik weet niet waar ik het kan vinden	16,1%
Ik wil er graag eerst meer informatie over kunnen geven	12,9%
De cliënt/mijn familielid wil het graag eerst uitproberen	12,9%

Tabel 16. Vijf meest genoemde redenen waarom naasten het gewenste hulpmiddel niet hebben

Antwoordopties	Naasten (N antwoorden = 12) Percentage
Het is te duur om zelf te kopen	33,3%
De cliënt/mijn familielid wil het graag eerst uitproberen	25,0%
Ik weet niet waar ik het kan vinden	25,0%
De verzekering vergoedt het niet	8,3%
Ik wil er graag eerst meer informatie over	8,3%

In tabel 14 is te zien dat Participantengroep A het vaakst heeft benoemd dat zij een hulpmiddel niet hebben omdat het (nog) niet bestaat. In de toelichting bij deze antwoorden werden bijvoorbeeld zelfrijdende auto's, een paraplu die gebruikt kan worden als herkenningstok en een bril met een verruimd gezichtsveld genoemd. Dat een gewenst hulpmiddel te duur is of niet wordt vergoed door de verzekering is slechts een paar keer genoemd als reden om een hulpmiddel niet aan te schaffen. De mensen in deze Participantengroep geven tevens aan graag meer informatie te willen alvorens een hulpmiddel aan te schaffen.

In Tabel 15 is te zien dat voornaamste reden bij professionals voor het niet hebben van het gewenste hulpmiddel was dat het hulpmiddel (nog) niet bestaat. Antwoorden die werden genoemd waren onder andere een app die gesproken taal omzet in gebaren, een geel waarschuwingshesje met de tekst 'slechthorend & slechtziend' erop en apparaat dat kan zien welke kleur de breiwool van de cliënt is. Daarnaast gaf een deel van de professionals aan een hulpmiddel eerst zelf te willen zien of niet te weten waar een hulpmiddel te verkrijgen is.

Voor de naasten, zie Tabel 16, waren de hoge kosten de meest genoemde reden om een hulpmiddel niet aan te schaffen. Daarnaast werd drie keer benoemd dat hun familielid met DB het gewenste hulpmiddel graag eerst zelf uitprobeert en drie keer dat men niet weet waar het hulpmiddel te verkrijgen is.

3.4 Informatie over hulpmiddelen

Alle participanten gaven aan via het internet informatie te verkrijgen over hulpmiddelen. Van de groep A gaf 70,8% aan internet te gebruiken. Voor professionals en naasten was dit respectievelijk 87,5% en 60%. Daarnaast verkrijgt 70,8% van de mensen met doofblindheid informatie over hulpmiddelen via professionals/begeleiders en 87,5% van de professionals via collega's. Zie Tabel 17 voor de antwoordopties per versie en de percentages hoe vaak het antwoord gegeven is.

Tabel 17. Manieren waarop deelnemers aan hun informatie over hulpmiddelen komen in percentages

Antwoordopties	DB (N = 24)	Profs (N = 32)	Naasten (N = 5)
Via zoeken op internet (bijv. via Google)	70,8%	87,5%	60,0%
Via specifieke websites, bijvoorbeeld...	12,5%	25,0%	20,0
Via familieleden, vrienden of bekenden	37,5%	nvt	0,0 %
Via collega's	nvt	87,5%	nvt
Via professionals of begeleiders van organisaties voor mensen met beperking in horen én zien	70,8%	nvt	60,0%
Via nieuwsbrieven, zoals nieuwsbrieven van...	45,8%	9,4%	0,0 %
Via folders van organisaties voor mensen met beperking in horen én zien	12,5%	18,8 %	40,0%
Via voorlichtingsbijeenkomsten, georganiseerd door...	12,5%	21,9%	0,0 %
Voor winkels voor hulpmiddelen, zoals...	20,8%	0,0 %	0,0 %
Via de zorgverzekeraar	4,2%	3,1%	0,0 %
Via cliënten	nvt	46,9%	nvt
Anders, namelijk...	12,5%	12,5%	0,0 %

Op de vraag hoe men geïnformeerd zou *willen worden* over hulpmiddelen, gaf Participantengroep A aan dat zij hulpmiddelen graag uitprobeert (83%), erover leest (65%) en door ervaringen uit te kunnen wisselen (57%). Professionals uit groep B wilden liever op andere manieren aan hun info komen, namelijk via nieuwsbrieven (59%), via voorlichtingsbijeenkomsten (50%) en via folders (47%). Bij het helpen kiezen van een hulpmiddel voor een cliënt speelde ook bij professionals de grote wens om een hulpmiddel uit te laten proberen: alle professionals gaven dit aan. Tenslotte wilde een meerderheid van de naasten geïnformeerd worden door professionals en de mogelijkheid hebben om een hulpmiddel uit te proberen.

4 Discussie

Voor zover ons bekend is dit het eerste Nederlandse onderzoek gericht op hulpmiddelen die gebruikt worden door mensen met beperking in horen én zien. Middels een digitale vragenlijst is geïnventariseerd welke hulpmiddelen gebruikt worden door mensen met doofblindheid, deze vragenlijst is uitgezet onder mensen met beperking in horen én zien (doofblindheid), professionals en naasten. Daarnaast is gekeken wat de gebruikservaringen zijn met deze hulpmiddelen. Tenslotte is uitgevraagd wat de wensen voor hulpmiddelen zijn en hoe informatie over hulpmiddelen verkregen wordt.

4.1 Gebruikte hulpmiddelen

Er zijn 76 unieke hulpmiddelen genoemd (van totaal 357 ingevulde hulpmiddelen), waarvan de meesten communicatiehulpmiddelen zijn. Mogelijk komt dit aandeel communicatiehulpmiddelen doordat de dubbele zintuigelijke beperking de communicatie ernstig belemmert en hulpmiddelen gericht op communicatie eraan bijdragen dat personen met beperking in horen én zien zich minder geïsoleerd voelen (Dyzel et al., 2020). Door beperkingen in de opzet van het onderzoek (zie Sectie 4.5), is het echter ook goed mogelijk dat communicatiehulpmiddelen meer voor de hand lagen om in te vullen, omdat deze als eerste werden uitgevraagd, dan andere hulpmiddelen.

Wat betreft de zintuigelijke functies zijn de meeste hulpmiddelen gericht op het vergroten of compenseren van het zicht. Een mogelijke oorzaak hiervoor zou kunnen zijn dat er meer hulpmiddelen beschikbaar zijn voor deze functies dan voor de andere functies – bij het inventariseren van hulpmiddelen, zoals is gedaan in een ander onderdeel van dit project¹, bleek dat er meer hulpmiddelen binnen de categorieën 'zicht vergroten' en 'zicht compenseren' vielen dan binnen de andere categorieën. Een andere mogelijke verklaring is dat de hulpmiddelegebruikers van onze vragenlijst gemiddeld meer compensatie/vergroting van zicht nodig hadden dan van gehoor, bijvoorbeeld vanwege de taken waar zij hulpmiddelen voor gebruiken of vanwege een mogelijk ernstigere visuele beperking dan auditieve beperking.

Er zijn relatief weinig hulpmiddelen genoemd die voor de dubbele zintuigelijke beperking compenseren. Mogelijk komt dit doordat er weinig van zulke hulpmiddelen beschikbaar zijn (Wittich et al., 2021) of omdat men hulpmiddelen voor enkele zintuigelijke beperkingen goed weet te combineren.

Het is interessant om te zien dat er hulpmiddelen zijn die louter door één van de Participantengroepen wordt genoemd. Waar Participantengroep A vaker technologische hulpmiddelen lijkt te hebben genoemd, gericht op zelfstandigheid en communicatie, heeft groep B vaker niet-technologisch hulpmiddelen genoemd, gericht op dagelijkse taken. Een verklaring hiervoor is dat de mensen uit Participantengroep A andere kenmerken hebben dan de mensen waarover Participantengroep B de vragenlijst heeft ingevuld, met name op het gebied van zelfstandigheid. Participantengroep A bestond immers uit mensen met beperking in horen én zien die de lijst zelf konden invullen, en

1 Zie ook het eindverslag op <https://www.deelkracht.nl/projecten/inzicht-in-hulpmiddelen/>.

Participantengroep B niet. Bij Participantengroep A zou men daarom bijvoorbeeld meer hulpmiddelen kunnen verwachten op het gebied van zelfstandig wonen dan bij Participantengroep B. Deze laatstgenoemde groep heeft bovendien een grote lijst hulpmiddelen genoemd die *niet* geïnccludeerd zijn omdat het hulpmiddelen voor (andere) lichamelijke beperkingen betrof, zoals een rolstoel, rollator of tillift (zie ook Bijlage B). Deze groep hulpmiddelengebruikers lijken dus deels andere hulpmiddelen te gebruiken dan Participantengroep A, wellicht door bijkomende beperkingen. Hierbij moet opgemerkt worden dat Participantengroep A zelf hulpmiddelengebruikers waren, terwijl bij Participantengroep B de vragen voor/over een hulpmiddelengebruiker werden ingevuld. Er was daarmee binnen Participantengroep B enige ruimte voor het perspectief van de professional of het familielid dat de vragenlijst invulde. Het kan zijn dat dit de benoeming van de hulpmiddelen, en het beschrijven van de ervaringen met de hulpmiddelen, heeft beïnvloedt.

Er zijn enkele kanttekeningen die geplaatst moeten worden over de representativiteit van de deelnemers voor hulpmiddelengebruikers met beperking in horen én zien. Zie hiervoor Sectie 4.5.

4.2 Ervaringen met hulpmiddelen

Voor Participantengroep A geldt dat zij over het algemeen tevreden zijn met de gebruikte hulpmiddelen. Deze hoge tevredenheid is positief, al moet hierbij opgemerkt worden dat hulpmiddelen waar men niet tevreden over is, waarschijnlijk niet langdurig gebruikt zullen worden en daarom misschien niet ingevuld zijn door de participanten. Hoewel er in het onderzoek gevraagd wordt naar alle hulpmiddelen (dus ook die in het verleden zijn gebruikt) is er kans dat de participanten sneller dachten aan hun huidige hulpmiddelen en de tevredenheid hierover groot is.

De functionaliteit/buikbaarheid is de meest gevonden categorie bij zowel prettige als onprettige ervaringen in allebei de Participantengroepen. De genoemde reacties zijn grofweg te vertalen naar 'het hulpmiddel doet wel/niet wat het moet doen'. Het belangrijkste aspect in het gebruik van hulpmiddelen is dat het product daadwerkelijk helpt. Het was daarom te verwachten dat de meeste gebruikerservaringen hierover zouden gaan. De categorie 'functionaliteit/buikbaarheid' is tevens een brede categorie waardoor veel antwoorden hieronder geschaard worden. De andere categorieën waren nauwer gedefinieerd waardoor minder antwoorden hieronder vielen.

4.3 Wensen voor hulpmiddelen

Uit de resultaten rondom wensen voor hulpmiddelen blijkt dat er vooral hulpmiddelen worden gewenst die (nog) niet bestaan. Binnen de gewenste hulpmiddelen ligt, net als bij de genoemde gebruikte hulpmiddelen, de nadruk op communicatiehulpmiddelen en hulpmiddelen voor visus vergroten of compenseren. Potentiële verklaringen hiervoor zijn deels hetzelfde als bij de genoemde gebruikte hulpmiddelen, namelijk dat communicatie over het algemeen een domein is waar mensen met doofblindheid problemen ervaren (Dyzel et al., 2020), en er daarom nieuwe hulpmiddelen voor gewenst zijn, en dat de deelnemers wellicht door de mate van de ernst van hun beperkingen meer behoefte hebben aan compensatie/vergroting voor zicht dan voor gehoor.

4.4 Informatie over hulpmiddelen

Over het algemeen zoekt men informatie over hulpmiddelen op het internet, of vraagt men hiernaar bij (collega)professionals. Er is een grote wens om een hulpmiddel uit te kunnen proberen alvorens het eventueel aan te schaffen. Op basis hiervan is een aanbeveling geformuleerd (zie Sectie 4.6).

4.5 Limitaties van dit onderzoek

4.5.1 Representativiteit

Er is naar aanleiding van deze exploratieve studie meer bekend geworden over de hulpmiddelen die gebruikt worden door ca. 61 mensen met doofblindheid in Nederland. Het is echter zeer goed mogelijk dat de deelnemers van dit onderzoek geen representatieve steekproef zijn van alle mensen met DB in Nederland. Bij de indeling in subgroepen bleek bijvoorbeeld dat van geen deelnemer kon worden vastgesteld dat diegene zeker tot de subgroep 'leeftijdsgelateerde beperking in horen én zien' behoorde, terwijl dit de grootste subgroep is (Drullman, 2019) en er daarom meer deelnemers vanuit deze subgroep waren verwacht.

Overigens is een representatieve steekproef moeilijk omdat de groep mensen met beperkingen in horen én zien zo divers is, en bovendien de prevalentie nog niet goed onderzocht is (Dammeyer, 2015). Zonder zicht op de totale populatie is het complexer om representativiteit van een steekproef te bepalen.

In het kader van representativiteit rondom hulpmiddelengebruik moet gezegd worden dat slechts weinig mensen de vragenlijst ingevuld die (nog) geen hulpmiddelen gebruiken. Hoewel het wel mogelijk was om als "niet-hulpmiddelgebruiker" de vragenlijst te doorlopen, waren deze mensen waarschijnlijk minder geneigd om aan dit onderzoek mee te doen. Het is daarom niet bekend of er ook mensen met doofblindheid zijn die wel hulpmiddelen willen gebruiken, maar dat niet (kunnen) doen, en de redenen daarvoor.

4.5.2 Methode

Om rekening te houden met de verschillende subgroepen van mensen met doofblindheid, bijvoorbeeld al dan niet met bijkomende beperkingen, waren er verschillende versies gemaakt die door en voor verschillende mensen ingevuld konden worden. Ondanks dat de verschillende doelen van de verschillende versies duidelijk vermeld waren, is er kans dat bepaalde mensen toch de 'verkeerde' versie hebben ingevuld. Ook bestaat er de kans dat het voor mensen die versie 2 of 3 invulden niet helemaal duidelijk was vanuit welk perspectief ze de vragenlijst moesten invullen: hun eigen perspectief of het perspectief van hun cliënt/familie lid. Deze onregelmatigheden hebben de resultaten mogelijk beïnvloed.

Bij het uitvragen van gebruikte hulpmiddelen is gebruik gemaakt van een indeling per functioneel domein. Zo zijn er als eerst naar communicatie-hulpmiddelen gevraagd, vervolgens naar hulpmiddelen voor mobiliteit, daarna naar hulpmiddelen voor dagelijkse taken, en tot slot naar overige hulpmiddelen. Door deze volgorde zou het kunnen dat men méér geneigd was om de communicatiehulpmiddelen uitgebreid in te vullen dan alle categorieën erna, bijvoorbeeld vanwege afnemende motivatie en concentratie. Dit zou een aanvullende verklaring kunnen zijn voor de populariteit van

communicatiehulpmiddelen bij zowel genoemde als bij gewenste hulpmiddelen. Het zou wellicht beter zijn geweest om de domeinen op willekeurige volgorde te hebben uitgevraagd per participant.

Hoewel het uitvragen per functioneel domein bewust was gedaan, om participanten te helpen te laten denken aan bepaalde taken of activiteiten waar ze mogelijk hulpmiddelen bij gebruiken, hadden deze categorieën wellicht ook een beperkende functie: Het was bijvoorbeeld opvallend dat er geen enkel hulpmiddel genoemd is dat aan onze inclusiecriteria voldeed en onder 'overig' viel. Na het denken aan hulpmiddelen in specifieke domeinen was het wellicht lastig voor participanten om 'out of the box' te denken aan hulpmiddelen buiten deze domeinen. Tegelijkertijd kan het ook komen doordat de domeinen 'communicatie', 'mobiliteit' en dagelijkse taken' breed waren gedefinieerd en veel hulpmiddelen hier onder vielen.

Ook was een beperking van de methode dat er geen duidelijk onderscheid gemaakt kon worden tussen de wensen voor hulpmiddelen die Participantengroep B invulden voor de persoon met DB die ze in gedachten hadden bij het invullen van de vragenlijst, en de hulpmiddelen die zij voor *zichzelf* wensten in het werken of het contact met deze specifieke persoon met doofblindheid. Hoewel dit onderscheid voor de opstellers van de vragenlijst duidelijk leek geformuleerd, bleek uit de antwoorden dat hier geen duidelijk onderscheid in is gemaakt door Participantengroep B. Daarom zijn de antwoorden op de vraag voor wensen voor hulpmiddelen voor zichzelf voor Participantengroep B niet verder geanalyseerd.

4.5.3 Data-analyse

Een gebrek aan het huidige onderzoek is dat er niet voldoende tijd en middelen waren om alle analyses met twee onderzoekers te doen. Hoewel er veel overleg is geweest tussen de beide auteurs van dit verslag, is het indelen van de hulpmiddelen in de categorieën en het coderen van de ervaringen door slechts één persoon gedaan. Hierdoor zijn de resultaten minder objectief. Een interbeoordelaarsbetrouwbaarheid was dus niet van toepassing, daarnaast is er ook geen intra-beoordelaarsbetrouwbaarheid berekend.

Daarnaast is bij het coderen van de ervaringen de categorie 'functionaliteit/buikbaarheid' gebruikt. De meeste genoemde ervaringen, zowel positief als negatief, vielen binnen deze categorie. De categorie was echter erg breed geformuleerd en gaf ons achteraf gezien te weinig inzicht in welke aspecten nu precies wel/niet bijdragen aan buikbaarheid. Om hier meer over te weten te komen zou het goed zijn geweest om preciezere subcategorieën te maken binnen de categorie 'functionaliteit/buikbaarheid'. Dit is een aanbeveling voor vervolgonderzoek.

Tot slot hebben we vanwege de kleine aantallen participanten geen statistische analyses gedaan en dus geen statistische onderbouwing voor mogelijke verschillen tussen de Participantengroepen.

4.6 Implicaties en aanbevelingen.

De hulpmiddelen die zijn opgehaald uit dit onderzoek zijn toegevoegd aan Hulpmiddelenlijst van het grotere project. De meeste van de genoemde en van de gewenste hulpmiddelen vallen binnen onze definitie van het functioneel domein 'communicatie' en binnen de zintuigelijke functies van vergroten en

compenseren van het zicht. Dit zijn daarom gebieden die extra interessant zijn om op in te spelen in het ontwikkelen van nieuwe hulpmiddelen, en in de informatievoorziening over hulpmiddelen.

Een advies aan ontwikkelaars en leveranciers van hulpmiddelen zou zijn om mensen met DB te betrekken in ieder stadium van ontwikkeling en levering van hulpmiddelen, zodat de hulpmiddelen goed aan de verwachtingen en wensen van de doelgroep voldoen. Wanneer nieuwe hulpmiddelen ontwikkeld worden, zou het goed zijn als ontwikkelaars en leveranciers van hulpmiddelen een gevarieerde gebruikersgroep als testgroep te benaderen zodat alle mensen met beperking in horen én zien goed vertegenwoordigd worden. Het is tevens aan te bevelen dat de mogelijkheid wordt gecreëerd om hulpmiddelen uit te proberen, aangezien dit als wens naar voren kwam rondom informatievoorziening rondom hulpmiddelen.

Voor vervolgonderzoek is het nuttig om specifieker te analyseren welke elementen zorgen voor een bruikbaar hulpmiddel. Ervaringen rondom hulpmiddelen zouden daarvoor preciezer uitgevraagd en geanalyseerd moeten worden, bijvoorbeeld in een verdiepend interview als methode, en met specifiekere subcategorieën in de analyse. Een vervolgstap zou bovendien effectiviteitsonderzoek kunnen zijn, waarbij voor een groep hulpmiddeleengebruikers met zoveel mogelijk dezelfde kenmerken wordt onderzocht of een specifiek hulpmiddel effectief is voor een specifiek doel.

5 Conclusie

De resultaten van dit onderzoek geven een eerste overzicht van hulpmiddelen die gebruikt worden door mensen met doofblindheid in Nederland. De meeste van de genoemde en van de gewenste hulpmiddelen vallen binnen onze definitie van het functioneel domein 'communicatie' en binnen de zintuigelijke functies van vergroten en compenseren van het zicht. Dit zijn daarom gebieden die extra interessant zijn om op in te spelen in de informatievoorziening over hulpmiddelen en voor ontwikkelaars en leveranciers van hulpmiddelen.

Wat betreft ervaringen met hulpmiddelen blijkt dat de participanten met DB zelf grotendeels tevreden zijn over hun genoemde hulpmiddelen. Ook zijn er weinig bestaande hulpmiddelen ingevuld bij de gewenste hulpmiddelen, én zijn er veel prettige ervaringen over bruikbaarheid beschreven. Deze bevinding suggereert dat de hulpmiddelen die mensen met DB gebruiken beschikbaar voor hen zijn en aan de verwachtingen voldoen. Er zijn echter ook onprettige ervaringen beschreven waaruit blijkt dat de functionaliteit van sommige hulpmiddelen nog verbeterd kan worden. Een voorbeeld is de genoemde ervaring dat hoorapparaten niet bruikbaar zijn in rumoerige omgevingen.

Informatie over hulpmiddelen wordt vooral op internet en via professionals verkregen. Het is dus belangrijk om correcte en volledige informatie op goed toegankelijke websites beschikbaar te stellen. Ook is het belangrijk dat professionals weten waar zij goede informatie kunnen vinden, en dat zij *up to date* blijven op het gebied van hulpmiddelen. Veel van de participanten hebben de wens om een hulpmiddel uit te kunnen proberen voordat ze het aanschaffen. Uitproberen van hulpmiddelen zou mogelijk een positief effect hebben op de ervaren bruikbaarheid van een hulpmiddel, omdat de verwachtingen dan mogelijk realistischer zijn.

Literatuur

- Dammeyer, J. (2015). Deafblindness and dual sensory loss research: Current status and future directions. *World Journal of Otorhinolaryngology*, 5(2), 37-40. 10.5319/wjo.v5.i2.37
- Drullman, R. (2019). Marleen Janssen: "Doofblinden moeten toegang krijgen tot taal." *Van Horen Zeggen*. <https://vhz-online.nl/marleen-janssen-doofblinden-moeten-toegang-krijgen-tot-taal>
- Dyzel, V., Oosterom-Calo, R., Worm, M., & Sterkenburg, P. S. (2020). Assistive Technology to Promote communication and social Interaction for People With Deafblindness: A systematic Review. *Frontiers in Education* (5), 1-14. 10.3389/educ.2020.578389
- Heppe, E., Bak, M., Bekendam, A., Bootsma, A., Damen, S., Eikelboom, A., Jagersma, F., Klomp, U., Leefkens, M., Meijs, C., Mil, P. van, Molengraft, C. van de., Nunen, T. van, Roelofs, T., Spek, J. van der, Witsiers, A., & Worm, M. (2021). *De Nederlandse functionele definitie van doofblindheid*. Deelkracht & Kennis over Zien. <https://www.deelkracht.nl/wp-content/uploads/2022/06/De-Nederlandse-Functionele-Definitie-van-Doofblindheid-met-toelichting-Juni-2022.pdf>
- WHO (2001). *ICF: International Classification of Functioning, Disability and Health*. Geraadpleegd op 20-10-2022, van <https://www.whofic.nl/familie-van-internationale-classificaties/referentie-classificaties/icf>
- Wittich, W., Granberg, S., Wahlqvist, M., Pichora-Fuller, M. K., & Mäki-Torkko, E. (2021). Device abandonment in deafblindness: a scoping review of the intersection of functionality and usability through the International classification of functioning, Disability and Health lens. *BMJ Open* (11). 1-10. 10.1136/bmjopen-2020-044873

Bijlage A

Lijst van geïnccludeerde hulpmiddelen met nummer, naam hulpmiddel, categorie functioneel domein en categorie zintuigelijke functie

HM_NR	HM_NAAM	CAT_FUNC	CAT_ZIN
1	aanduiding beperking	COM	ZC
2	aangepast bed	DAG	LC
34	aangepast beeldscherm (groot)	COM	ZV
3	aangepast bestek	DAG	LC
4	aangepaste afstandbediening	DAG	ZV
5	aangepaste beker	DAG	ZC
11	aangepaste inrichting	DAG	ZV
6	aangepaste kookplaat	DAG	ZC
7	aangepaste snijplank	DAG	ZC
8	aangepaste stoel	DAG	LC
9	aangepaste tafel	DAG	LC
10	aangepaste vaste telefoon	COM	HV
88	applicatie - communicatie via chat	COM	HC
85	applicatie - donkere modus	DAG	ZV
56	applicatie - gebaren oefenen	COM	HC
55	applicatie - gebruik huishoudelijke apparaten	DAG	Onzeker
89	applicatie - gesproken naar geschreven taal	COM	HC
54	applicatie - navigatie	MOB	ZC
86	applicatie - screenreader	COM	ZC
87	applicatie - vergrotingssoftware	COM	ZV
57	applicatie - zicht in donker verbeteren	MOB	ZV
13	bordrand	DAG	ZC
14	braille horloge	COM	ZC
15	braille leesregel	COM	ZC
16	braille lettertang	COM	ZC
17	braille typemachine	COM	ZC
18	bril	COM	ZV
20	cochleair implantaat	COM	HV
21	communicator	COM	HC
22	compilot	COM	HV
81	computer	COM	MF
23	dagschema	DAG	Onzeker
24	daisylezer	COM	ZC
27	duofiets	MOB	ZC
28	flitsontvanger	COM	HC
29	gehoorapparaat	COM	HV
30	gekleurd plakband	DAG	ZV
31	geleidelij	MOB	ZC
32	hardloopleft	MOB	ZC
33	kettingbel	COM	ZC
35	kookplaatmat	DAG	ZC
82	leuning	MOB	Onzeker

HM_NR	HM_NAAM	CAT_FUNC	CAT_ZIN
36	loep - beeldscherm	COM	ZV
37	loep - bril	COM	ZV
38	loep - hand	COM	ZV
62	luisterboek	COM	ZC
80	noise cancelling oortjes	COM	HV
39	pennytalk - digitale labels	DAG	ZC
41	pet	DAG	ZV
42	picto's	COM	ZV
43	reliëfpapier	DAG	DC
44	reliëftape	DAG	DC
45	ringleiding	COM	HV
47	rogerpen	COM	HV
84	slimme deurbel	DAG	MF
50	smartphone	COM	MF
46	solo apparatuur	COM	HV
53	sprekende weegschaal	DAG	ZC
58	tablet	COM	MF
59	tandemfiets	MOB	ZC
60	taststok	MOB	ZC
64	trilknop	DAG	DC
65	trilontvanger	COM	MF
66	trilontvanger - wekker	DAG	MF
67	verduisteringsscherm	DAG	ZV
68	verrekijker	COM	ZV
70	verwijzer	COM	DC
71	vloeistofindicator	DAG	MF
72	vo-box	COM	ZV
73	voelbaar herkenningspunt	MOB	DC
74	voelbare sticker	DAG	DC
75	voelkalender	DAG	DC
83	wifi schakelaar	DAG	ZC
77	zaklamp	MOB	ZV
78	zonnebril	DAG	ZV
79	zonneklep	DAG	ZV

Bijlage B

Lijst van geëxcludeerde hulpmiddelen met het gegeven oorspronkelijke antwoord en categorie functioneel domein (door onderzoekers ingedeeld)

ANTWOORD	CAT_FUNC
(regio)taxi	DIENST
2 stokken	OVER
aangepast huis	OVER
aantal gebaren uit SHC	TAAL
als er middelen zijn voor koken	OVER
begeleider	DIENST
Begeleider biedt ondersteuning	DIENST
Begeleiding die hem helpt herinneren aan zijn taken en de momenten in zijn dagprogramma	DIENST
brace voor duim	OVER
communicatie doormiddel van gebarentaal	TAAL
communicatie doormiddel van gesproken taal	TAAL
de weg weten	OVER
elektrische tandenborstel	OVER
Gebaren	TAAL
gebaren	TAAL
gebaren	TAAL
gebaren in grote ruimte (1,5m)	TAAL
Balancebelt (ivm evenwichtsproblematiek)	OVER
gebarentaal	TAAL
gebruik van taxi	DIENST
geluiden	OVER
Geschreven (grootletter) taal	TAAL
geschreven taal in de vorm van typen grote letters	TAAL
gesproken journaal op televisie	TAAL
gesproken taal	TAAL
gesproken taal	TAAL
Gesproken taal	TAAL
gesproken taal	TAAL
Horloge	OVER
hulp vragen in de supermarkt, waar ligt iets	DIENST
N.v.t. cliënt is hiervoor te jong	OVER
NMG	TAAL
Nu ook fiets	OVER
PEG sonde	OVER
regiotaxi, zorgtaxi en valys + begeleiderskaart	DIENST
Buggy	OVER
rolstoel/buggy voor lange afstanden	OVER
buggy	OVER
ruimte aangepast; kleur van muur etc.	OVER
schrift	TAAL
tactiele gebaren	TAAL

ANTWOORD	CAT_FUNC
taxivervoer	DIENST
temperatuur meter	OVER
Tolk	DIENST
Douchestoel	OVER
douchestoel	OVER
Ik houd me wel vast als ik in de douche stap. Er zit een stoel in de douche. Gebruik ik soms.	OVER
driewieler	OVER
Verwachters	OVER
vierhanden gebaren	TAAL
Voelgebaren	TAAL
Voiceover	TAAL
whiteboard	OVER
wij bieden hem hierin ondersteuning met bestaande middelen	OVER
geen specifieke middelen	
zelf brood kunnen smeren	OVER
zoef	OVER
persoonalamering	OVER
A3 kalender	OVER
Rollator	OVER
auto	OVER
rollator	OVER
rollator heeft maar gebruikt nu even niet	OVER
Rollator	OVER
begeleiden	DIENST
begeleiding	DIENST
Begeleiding bij sport	DIENST
Boodschappenwagentje om vast te houden.	OVER
rollator met blindenaanduiding	OVER
Was Rollator	OVER
rolstoek	OVER
Rolstoel	OVER
rolstoel	OVER
bus	OVER
rolstoel	OVER
rolstoel	OVER
Rolstoel	OVER
Rolstoel	OVER
rolstoel	OVER
rolstoel	OVER
Rolstoel	OVER
Rolstoel voor lange afstanden	OVER
rolstoel/buggy voor lange afstanden	OVER
computer en activiteiten door de Gelderhorst bv zwemmen, wandelen, sjoelen, kegelen enz	OVER
rolstoel met elektrische ondersteuning	OVER
eclectische tandenborstel	OVER
elektrische tandenborstel	OVER
E-reader	OVER
fiets	OVER

ANTWOORD	CAT_FUNC
Geleidehond	DIENST
Geleidehond	DIENST
Geleidehond	DIENST
geleidehond	DIENST
geleidehond	DIENST
gesproken taal / luisterboeken	TAAL
spalkjes	OVER
Spraakdop canule	OVER
Hulp in huishouding	DIENST
Ik kook niet meer.	OVER
Inductie	OVER
Inductie	OVER
inductie kookplaat	OVER
Koptelefoon tv	OVER
magnetron	OVER
Mailen	OVER
normaal huishoud doen maar heb huishoudhulp in huis	DIENST
Opruimen of spelletje doen	OVER
regiotaxi / valys	DIENST
badlift	OVER
senseo	OVER
sara staedy	OVER
tillift	OVER
Tillift / transfer systeem	OVER
Beugels (o.a. naast toilet)	OVER
Stangen naast toilet	OVER
Stoplichten voor voetgangers	OVER
Tactiele communicatie	TAAL
Tactiele gebarentolk	DIENST
Tactiele Gebarentolk	DIENST
Aankleedtafel	OVER
verschoontafel	OVER
taxi	DIENST
taxi voorziening regio + valys	DIENST
thuiszorg	DIENST
trein	DIENST
Valys	DIENST
Valys	DIENST
wandelen	OVER
wassen en schoonmaken als het nodig is	OVER
Wandelstok	OVER
Wandelstok	OVER
speciale wandelstok	OVER
wekker	OVER
wekker van mobiel	OVER
WMO vervoer	DIENST
Wmo vervoer regiotaxi	DIENST
Woordstapel spel	OVER
ZebraPad	OVER

www.deelkracht.nl

